

tuvinieku sirdsapziņa

DIENAS
TĒMA

EGONA ZĪVERTA FOTO

< < Pansionātos ar pašvaldības līdzfinansējumu galvenokārt nonāk cilvēki, kuriem beidzies termiņš *sociālajās gultās* vai izsmeltas pašvaldības finansētās mājas aprūpes iespējas," pastāsta Sociālā dienesta pārstāve. Dienvidkurzemes novada pašvaldības pārstāve Sanita Dejus pavēstīja, ka pansionātos mīt 118 novada iedzīvotāji.

Maksas iespējas rada stereotipus

"Rokaiži" pastāv no 1949. gada, 2006. gadā atklāja jauno dzīvojamo korpusu. Patlaban un pastāvīgi tajā mitinās ap 120 cilvēku. Var uzņemt vēl, bijuši laiki, kad dzīvojuši ap 140 cilvēku, taču kovidā laikā guvuši mācību, ka tik blīvi dzīvot kopā pa vairākiem nav ieteicams.

"Ļoti esam pieprasīti, jo mums ir salīdzinoši zema cena, zemāka nekā citur. Un uz maksu cilvēki ļoti skatās," saka pansionāta valdes locekle Edīte Lasmane. Tādēļ liela interese ir no Rīgas un apkaimes ļaudīm, kur

šie pakalpojumi ir dārgi.

Pagājušajā gadā vienam iemītniekam mēnesī bijis jāmaksā ap 540 eiro, kamēr citur maksā bijusi augstāka. "Vēl Latgalē šur tur ir lētāk, bet mums šogad šī summa pieaugusi no 720 līdz 730 eiro, atkarībā no dienu skaita mēnesī. Vidēji 23,68 eiro diennaktī," teic E. Lasmane. "Paaugstinājām maksu, jo sākām ieiet lielos mīnos," viņa pamato.

"Ko šāda maksa nozīmē cilvēkam, ja vidēji mūsu klientu pensijas ir ap 300 eiro? Reti kuram pansionātā dzīvojošajam tā ir lielāka. 85 procenti no pensijas ir līdzmaksājums par pansionātu. Ne katram tuviniekam ir tik liela nauda, par ko segt pārējo starpību, mūsu gadījumā vairāk nekā 400 eiro," situāciju apraksta E. Lasmane. Viņa ar skumjām atzīst, ka finansiāli un arī emocionāli vieglāk ar nokļūšanu pansionātā ir tiem cilvēkiem, kuriem nav tuvinieku, kuri dzīves laikā bijuši bez darba, sociāli, finansiāli grūtās situācijās. "Par šādu cilvēku uzturēšanos pansionātā maksā pašvaldība. Tiem, kuriem ir bērni, ir dažādas problēmas samaksāt par uzturēšanos," viņa piebilst, – gadījumā, kad pansionāts ir vienīgais un labākais variants, bet pašiem tuvākajiem nav tik lielu ienākumu un nevar segt nepieciešamo maksājumu. Tas ir viens no stereotipiem par pansionātu lomu un nozīmi – ka tur nonāk tuviniekiem nevajadzīgie un pamestie.

Otra problēma – bērni vienkārši negrib maksāt par vecāka uzturēšanos.

Pēc pansionātiem ir nepieciešamība un būs, viņa uzskata. "Kaut kur tiem vecīšiem jāpaliek!"

"Man sāk šķīst, ka pansionāti ir vietas, kur par naudu atbrīvoties no nevajadzīgajiem radniekiem!" skarbi pauž sociālajā aprūpē vairāk nekā 30 gadus strādājošā Valda, kura uzklauzījusi neskaitāmus dzīvesstāstus un pieredzes. "Sāpīgi, ja tuvinieki vecos ļaudis iemāna pansionātā, radnieki turīgi, maksā, bet pat

ciemos neatbrauc, melo par to, ka vedīs mājās," viņa ir sašutusi.

Ar ikdienas aprūpi vien nepietiek

Liepājas sociālās aprūpes centra "Rūre" valdes loceklis Kristiāns Dāvis uzsver, ka jaunā iestāde ir atšķirīga no citiem līdz šim redzētajiem pansionātiem. "Rūrē" šobrīd ir aizpildītas ap 60 pansionāta vietas. Plānotas 200. Vai tās aizpildīsies? K. Dāvis teic, ka šis jautājums viņu nesatrauc, drīzāk jādodomā par sabiedrības attieksmi, ka veco ļaužu veselībai ir jābūt pirmajā vietā.

"Mums centrā prioritāte ir cilvēku veselības aprūpe, medicīniskās palīdzības nodrošinājums uz vietas. Mēs esam uz to specializēti – vispirms veselība un tad aprūpe." Viņš salīdzina, ka lielākoties pansionātos akcents ir tikai uz aprūpi, taču pilnvērtīga veselības aprūpe ar plašu speciālistu komandu nav nevienā vietā. "Nav tādas dienas, kad pansionāta iemītniekiem nebūtu nepieciešams mediķis, kurš uzreiz palīdz. Veciem cilvēkiem mēdz palikt slikti, *lēkāt* asinsspiediens," viņš norāda. "Kā vispār var pastāvēt tāds aprūpes centrs, ja pastāvīgi uz vietas nav mediķi?" jautā K. Dāvis.

Tieši tas, ja šādā iestādē ir arī iespēja parūpēties par tuvinieka veselību, iespējams, būtu lielāks *attaisnojums* vecāka gadagājuma radniekam iespējai dzīvot šādā iestādē. Protams, pārējā laikā radnieku iesaiste vecā cilvēka dzīvē – tuvinieku sirdsapziņas jautājums. Cilvēki bieži meklē pansionātu, bet neinteresējas, kas un cik daudz tajā ir iekļauts.

"Rūrē" un, piemēram, arī Gramzdas "Laimās" (pēc informācijas centra mājaslapā) maksa par uzturēšanos un pakalpojumu izmantošanu atkarīga no cilvēka aprūpes līmeņa. Gramzdā tas ir, sākot no 27 eiro par diennakti. "Rūrē" – no 26,30 par pirmo aprūpes līmeni un beidzot ar 41,60 eiro par veselības stāvokli smagākajiem pacientiem. "Nevar būt vienāda samaksa par pacientiem, kuri daudz ko spēj paši, un tiem, kuri jācilā un kuriem nepieciešama uzmanība nepārtraukti," skaidro K. Dāvis. "Svarīga ir individuāla pieeja. Pakalpojums pie mums nav dārgāks tikai tādēļ, ka mums ir medicīnas personāls. Ja gribam šādu pakalpojumu, par to jāmaksā. Lai būtu nodrošināta kvalitatīva aprūpe – nepieciešams atbilstošs aprūpētāju skaits. Nevar būt viens aprūpētājs uz 50 cilvēkiem! Citādi aprūpes darbs būs skrējieni," pauž K. Dāvis. "Lielāka cena, jo ir vairāk aprūpētāju un augstāka aprūpes kvalitāte!"

EKSPERTS

Eiropas Savienība noveco

Aldis Dūdiņš,
Labklājības ministrijas
Sociālo pakalpojumu
un invaliditātes politikas
departamenta direktors

Gan mēs, gan Eiropas Savienības telpa noveco. Skolas slēdz, un to vietā ierīko sociālās aprūpēs institūcijas senioriem. Jo cilvēks paliek vecāks, jo rodas visādas veselības problēmas un ir jādodomā, kā rīkoties. Ir divi virzieni. Viens – seniors paliek iespējami ilgi savā dzīvesvietā un aprūpē tur vai izmanto dienas aprūpes centru. Otrais variants – ilgstošas aprūpes institūcija. Sāk parādīties arī pavisam modernas aprūpes formas – aprūpētā dzīvesvieta. Bet šāds pakalpojums ir dārgs. Izmaksas ir lielas, jo dzīvokļi jāpielāgo, jāpērk speciālistu pakalpojumi, īpaši pielāgoti palīgīdzekļi – cik daudz, atkarīgs no katra gadījuma. Taču ir tendence, ka aprūpē jāiet uz individualizētiem pakalpojumiem. Tāpat turpmāk plānots stiprināt medicīnisko pakalpojumu segmentu centros, tas vēl priekšā ir pašvaldību pansionātiem.

To, ka aprūpes centri ir tās sliktās vietas, kā mēdz uzskatīt liela daļa cilvēku, nāk vēl no padomju laikiem, jo iestādēs valdīja institucionālais režīms. Individuālā pieeja, kāda ir daudzās pasaules valstīs, ieviešana Latvijā varētu lauzt šo stereotipu.

Latvijā likumdošana atbildībā par sociālo aprūpi sadalīta vairākos segmentos. Valsts nodrošina aprūpi cilvēkiem ar garīgu rakstura traucējumiem. Ja tie ir pensijas vecuma cilvēki – tā ir pašvaldību atbildība, bet tās pēdējo gadu laikā nav izveidojušas savus centrus. Pašvaldības dara, kā māc, un raugās, kas ir pieejams. Nāk privātie investori, kuri to izdara, un no viņiem pērk pakalpojumu. Tas, ka so-

ciālās aprūpes centru veidošanas dēvē par vecuma biznesu, jāņem vērā, ka vārds "business" nav nekāds lamuvārds. Ja valstī vai pašvaldībai nav resursu, lai šīs investīcijas veiktu, respektīvi, izveidotu šādus centrus, tad atliek divas iespējas – nāk privātais investors un uztaisa centru vai arī izmantot iespēju saņemt finansējumu no Eiropas Savienības struktūrfondiem, lai pašvaldības visā valstī kopumā varētu izveidot ap 18 ģimeniskai videi pietuvinātus aprūpes centrus senioriem.

Taču senioru uzturēšanās izmaksas pansionātos daļēji jāsedz pašam cilvēkam vai viņa tuviniekiem un/vai pašvaldībai no sava budžeta.

Piemēram, Rīgas pašvaldība centru pakalpojumu nodrošināšanai cilvēkam piešķir *vaučeru*. Ja vēl klāt seniora pensijas daļa, tad cilvēks jau var saņemt augstāka līmeņa pakalpojumu. Ja vēl piederīgie pieliek savu naudu klāt, tad pavisam elegantli!

Pēc likumiem apgādniekiem ir pienākums rūpēties par saviem apgādājamiem jeb bērniem jārūpējas par saviem vecākiem. Ir pat tiesvedības precedenti, kad piespiež bērniem maksāt par pansionātu. Tas ir labi vai slikti, grūti teikt. Attiecības dzīves laikā var būt bijušas dažādas, bet tik sensitīvā jautājumā aizņemam līdz "nevaru vai negribu maksāt vai – tēvs un māte visu mūžu strādājuši, vai tad viņam tāpat nepienākas?". Diemžēl ne. Kamēr jauna sistēma nav radīta, tikmēr tā jāturpina dzīvot. Rīgas pašvaldība, lai izvairītos no tiesvedībām, ieviesa šādu sistēmu, bet vienlaikus radnieku iesaisti nosakot kā brīvprātīgu vai sirdsapziņas jautājumu: ja gribu savam vecākam ko labāku, tad par to maksāju. Zinot to, ka pakalpojumi ir dārgi, bet ikkatram no mums ir pienākums nodrošināt cienīgas vecumdienas, ir doma līdzīgi kā Vācijā piedāvāt ieviest sistēmu, ka ir obligātā sociālā apdrošināšana ilgstošas sociālās aprūpes riskiem. Respektīvi, katrs strādājošais maksā īpašu nodokli vai tā daļu atsevišķā fondā, un, kad pienāk vajadzība pēc pansionāta tipa pakalpojuma, ir naudas resursi, no kā šo pamatvajadzību nodrošināt. Bet ir taču zināms, kāda ir reakcija, ja pasaka, ka būs lielāki nodokļi, – īpaši laimīgs neviens nav.▶

UZZIŅAI

APRŪPES LĪMEŅU SKAIDROJUMS

- **1. līmenis.** Personas fiziskās vai garīgās spējas ir mēreni ierobežotas. Persona spēj un prot veikt pašaprūpi.
- **2. līmenis.** Personas spējas ir mēreni vai smagi ierobežotas (piemēram, nepieciešama ikdienas palīdzība ar medikamentu lietošanu), spēj un prot veikt pašaprūpi, bet ir iespējama spēju vai prasmju pazemināšanās.
- **3. līmenis.** Klientam ir grūtības pārvietoties vai būt neatkarīgam, veicot ikdienas nodarbes.
- **4. līmenis.** Klienti ir guļoši, tam nepieciešama nepārtraukta aprūpe un medikamentu nodrošināšana.